

בצלם

מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים

مركز المعلومات الإسرائيلي لحقوق الإنسان في الأراضي المحتلة

The Israeli Information Center for Human Rights
in the Occupied Territories

דף מידע יוני - יולי 1990

אלימות

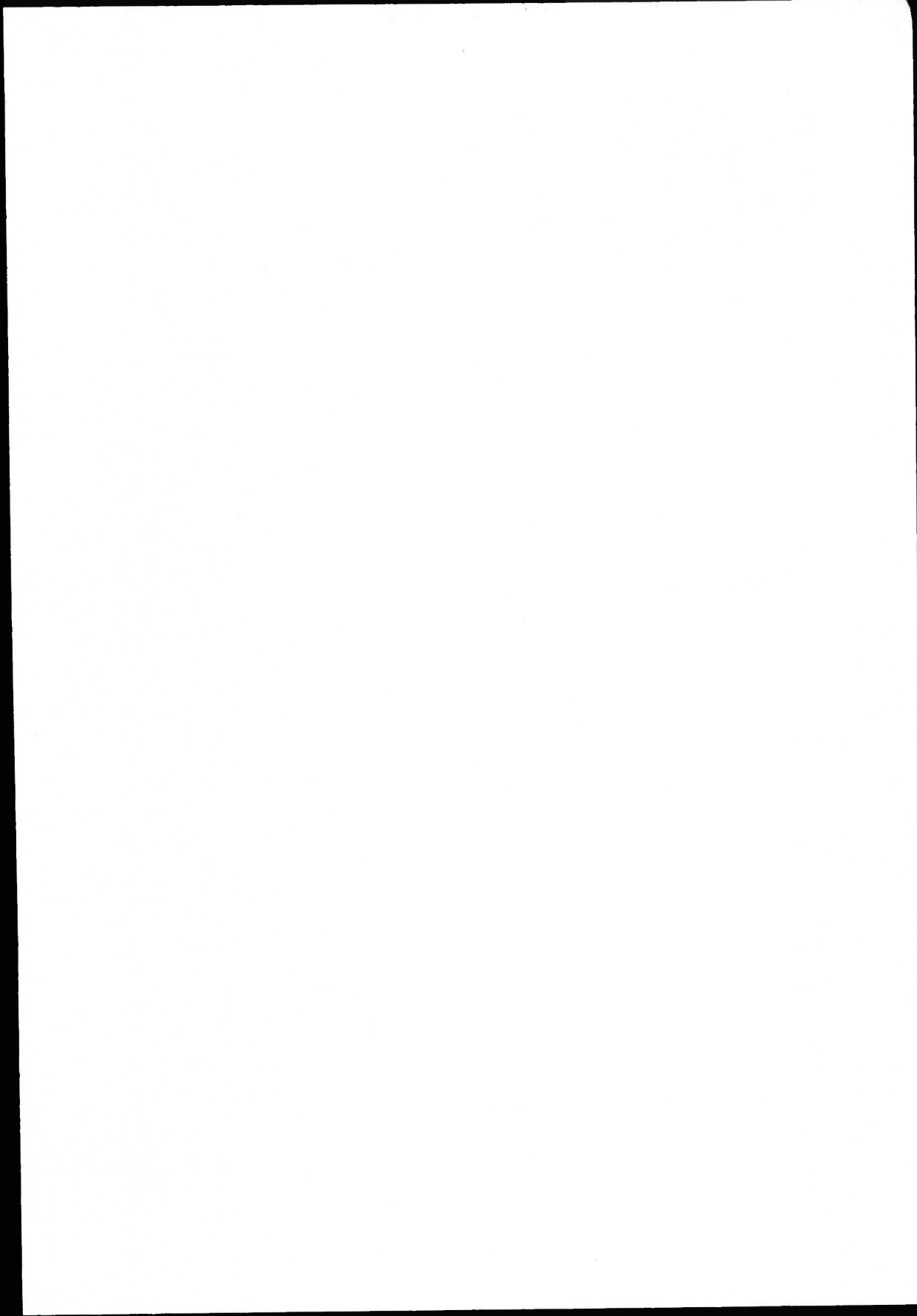
כלפי קטינים

במעצר משטרתי

רחוב קרן היסוד 18, ירושלים 92149
טלפון 667274, 02/667271, פקסי 02/667946

شارع كيرن هيسود ١٨ القدس ٩٢١٤٩
تلفون - ١ / ٦٦٧٢٧٤ - ٢

18 Keren Hayesod st. Jerusalem 92149
Tel. 02/667271, 667274, Fax. 02/667946

בצלם

דף מידע יוני - יולי 1990

אלימות כלפי קטינים במעצר משטרתי

בשיתוף העמותה לסיוע לקטין העצור

בצלם, מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים, הוקם בפברואר 1989 על-ידי גוף רחב של משפטנים, אנשי רוח, עיתונאים וחברי כנסת. **בצלם** שם לו למטרה לתעד ולהביא לידיעת קובעי המדיניות והציבור הרחב את הפרות זכויות האדם בשטחים. נתוני **בצלם** מבוססים על עבודת שטח ותחקירים עצמאיים וכן על מקורות ישראליים רשמיים, עיתונות, ונתוני מקורות פלסטיניים, במיוחד ארגוני זכויות האדם PHRIC ואל-חאק.

עריכה: נעמה ישובי
עריכה גרפית: יעל בוברמן
בשער: בית-המעצר במגרש-הרוסים בירושלים
(צילום: רחמים ישראלי)

ISSN 0792-4003

הקדמה

עובדה קיימת היא שילדים ונערים נוטלים חלק פעיל באינטיפאדה. הקפדה על תנאים מינימאליים של שלטון החוק חיונית וחשובה במיוחד באשר מדובר בטיפול בקטינים. אי-אפשר לקיים את המינימום הזה של שלטון החוק ללא ביקורת ציבורית, הרשויות האחראיות לא תמיד מבינות אמת פשוטה זו, וכשהן רוחות בקשות לביקורת בבתי כליאה ומעצר ופיקוח ציבורי לגיטימי, הן מזמינות חשד וחוסר-אמון ומעניקות לגיטימציה למעשים אסורים ומסוכנים.

ח"כ אמנון רובינשטיין

מאלימות והשפלה כדי שלא לגרום עוול ונזק שאין לו תיקון.

אי-אפשר לקיים את המינימום הזה של שלטון החוק ללא ביקורת ציבורית ואמינה על הטיפול ותנאי המעצר והכליאה של קטינים. לדאבוננו, הרשויות האחראיות לא תמיד מבינות אמת פשוטה זו, וכשהן רוחות בקשות לביקורת בבתי כליאה ומעצר ופיקוח ציבורי לגיטימי הן מזמינות חשד וחוסר-אמון ומעניקות לגיטימציה למעשים אסורים ומסוכנים.

לצערי, גם אני התנסיתי בדחיה בלתי-עניינית ומסוכנת של בדיקה וביקורת לגיטימית. בחודש ינואר שנה זו פניתי לשר המשטרה, מר חיים בר-לב – לאחר שהגיעו אלי תלונות על תנאי מעצר של קטינים שמוחזקים בבית-המעצר שבמגרש-הרוסים בניגוד לכללים אלמנטריים של זכויות אדם – וביקשתי לבקר בבית-המעצר. נעניתי בסירוב שרירותי, חסר כל עילה עניינית ובלתי-סביר. גם תמיכתו של יו"ר הכנסת בי לא הועילה. בסופו של דבר, כמוצא של פשרה, הסכים שר המשטרה שוועדת הפנים של הכנסת תערוך ביקור בבית-המעצר.

הדו"ח של **בצלם** מחייב את רשויות הביטחון לפעול מייד כדי לשמור על המינימום האמור. גם בתנאים של אינטיפאדה, אסור שקטינים יוחזקו בתנאים המוצגים בדו"ח זה.

האינטיפאדה היא מבחן קשה ומכריע לשלטון החוק בישראל. חיילי הנאמנים של שלטון זה מסתפקים היום בשמירה על הגרעין הקשה, על ליבו של שלטון החוק.

במצב חירום והתקוממות לאומית שלטון החוק במובנו האמיתי וברוחו ההומניסטית, ליברלית ודמוקרטית אינו יכול להישמר. נאמניו של שלטון זה נלחמים על מבצר יחיד. הם דורשים, שלפחות הפעלת סמכויות החירום, שהן עצמן מנוגדות לרוחו של שלטון החוק, תיעשה בצורה מבוקרת ותחת פיקוח וביקורת. אנו חייבים להבטיח שהשימוש בכלים אלה ייעשה רק במידה המותרת, ההכרחית והדחופה כדי לקיים חוק וסדר עד ליום – שאנו מקווים כי יגיע במהרה – בו נמצא פיתרון מדיני שיאפשר דו-קיום של שלום וביטחון בינינו לבין הפלשתינאים.

הקפדה על תנאים מינימאליים של שלטון החוק חיונית וחשובה במיוחד כאשר מדובר בטיפול בקטינים. עובדה קיימת היא שילדים ונערים נוטלים חלק פעיל באינטיפאדה בשטחים ובתחומי הקו הירוק והם משתתפים במרבית סוגי הפרות הסדר. ילדים ונערים אלה נעצרים, נשפטים ונשלחים למאסר ועם כל הכאב ואי-הנעימות הכרוכים בכך, אין לרשויות המשטרה והביטחון מוצא אחר. האחריות בעניין זה מוטלת בראש ובראשונה על אלה השולחים את הילדים להתנגשות אלימה עם חיילי צה"ל. האחריות המוטלת עלינו ועל רשויות הביטחון היא לשמור על מינימום הגינות: לא לפגוע בקטינים שיש ספק לגבי מעורבותם בהפרת סדר, להחזיק את העצורים והאסירים הקטינים בתנאי מעצר אנושיים ולהימנע

אלימות משטרתית כלפי קטינים – היבטים פסיכולוגיים

ההשפעה הקשה והמסוכנת ביותר של אלימות משטרתית היא לא על הקטינים, או על השוטרים, אלא עלינו, הלא-רוצים-לדעת.

פרופ' צ'רלי גרינבאום

(המחלקה לפסיכולוגיה באוניברסיטה העברית)

יש לשאול על ההשפעה של האלימות על החוקרים והשוטרים עצמם. מופעלים עליהם לחצים שונים; הרצון להצליח כחוקר, ויהיה אשר יהיה המחיר לזולת; הגנה על הדימוי העצמי כשוטר ("שלא יחשבו שאפשר לשחק איתנו"); או הרצון להתפרק מרגשות זזים, כגון תסכול. כל אלה מעמידים את השוטרים כנציגים של השאיפות המודחקות של החברה, העושים לנו את העבודה המלוכלכת בעוד שאנחנו פנויים לבקר בפסטיבלים.

מהדו"ח החמור על אלימות כלפי קטינים מזדקרות בבירור שלוש מסקנות: קיימת אלימות לא-חוקית נגד קטינים בקנה-מידה רחב, אם כי אי-אפשר לאמוד את היקפה; קיים מאמץ מתמיד מצד המשטרה לחסום נסיונות לבדיקת תלונות או עריכת ביקורים; ואין כל ערבות שהמצב ישתנה בעתיד.

ולבסוף, יש לשאול על השפעת האלימות המשטרתית עלינו, על החברה הישראלית. קיימים אצלנו מנגנוני הגנה למכביר שנועדו להגן עלינו ממחשבה או מעורבות בנעשה. נזכיר כאן שלושה: ראשית, "הביטואציה", או התרגלות לשמוע אותו דבר יום אחר יום. כמה מאיתנו יוצאים מגדרנו או מעורנו כשאנו קוראים על ילד שנהרג או נפצע לאחר שנתיים וחצי של כתיבות, אין לידעות אלה השפעה ואנו לא מתרגשים כלל. יש לנו גם מנגנון הגנה של הצדקה או רציונאליזציה, כגון אימרות בסגנון: "בעצם, זה מגיע לילדים האלה שזרקו אבנים והשתתפו באלימות". כלפי האלימות המשטרתית קיימת ההגנה הפשוטה ביותר: הכחשה. מה שאינני יודע עליו אינו קיים. אין צורך לדמיין לעצמנו מה זה עבור ילד, להיות כלוא ב"קבר" של 60 ס"מ גובה ו-80 ס"מ רוחב, כפי שתואר בדו"ח, או להתחשב ברגשות הקטין העובר השפלות ומכות. למה? כי זה לא קרה. ההשפעה הקשה והמסוכנת ביותר היא אם כן לא על הקטינים, ולא על השוטרים, אלא עלינו, הלא-רוצים-לדעת.

ראשית לכל יש לקבוע: התנהגות המשטרה כפי שעולה מדו"ח זה היא בלתי-מוסרית ובלתי-חוקית. אפילו אם לא יהיו תוצאות פסיכולוגיות לאלימות זו, חובה על כל בן-אדם בעל חוש מוסרי מינימאלי לגנות מעשים אלה מכול וכול.

אשר לתוצאות האלימות המשטרתית, קיימים כמה סוגי השפעה: ההשפעה המיידית על הנפגע היא טראומה המאופיינת על-ידי פחדים, תגובה מוגזמת לכל פרט המזכיר את תנאי המעצר ולפעמים חוסר אפשרות לתפקד. השפעה נוספת היא של תחושת אשם, במיוחד אם לקטין יש הרגשה שהסגיר מישהו או שהודה במעשים שלא עשה. בטווח הארוך יותר עלולה להופיע הפרעה לאחר-טראומה, שיש בה חלק מסימני הלחץ המידיים, אך קשה להשתחרר מתגובות אלה, גם לאחר שנים. השפעה נוספת: שנאה כלפי השלטונות וכלפי העם שהם מייצגים. אם נביא בחשבון שהרבה מהעצורים הם חפים מפשע ומשחררים לאחר תקופה של ייסורים, הקטין המוכה לומד שאין תועלת בהתנהגות "טובה" היות שגם האשם וגם החף-מפשע "חוטף". מעגל השנאה מתרחב לחברים ולמשפחה, ובכך יש לאלימות הלא-חוקית השפעה הרסנית הן מבחינת הפרט והן מבחינת החברה. כך, גם אם הקטינים מתאוששים מן האלימות, ורובם אכן מתאוששים, הנזק נשאר. אחרים, שלא מתאוששים, יהיו פגועים לכל החיים.

הפתרונות הם פשוטים: להפסיק את האלימות בעת החקירה והמעצר; להפעיל בקרה כלפי מפרי החוק, גם אם הם שוטרים; להנהיג ביקורת חיצונית; להעניק גם לקטינים מן השטחים שירותים כגון שירותי מבחן, שאינם מקבלים כעת, אך בגלל בעיות פסיכולוגיות של המערכת קשה ליישם פתרונות אלה.

דף מידע זה עוסק בקטינים תושבי מזרח-ירושלים המוחזקים בבתי-המעצר המשטירתיים בירושלים - במגרש-הרוסים ובמשטרת הקישלה שבניין העתיקה. בידי בצלם הצטבר מידע רב על היחס לעצורים הקטינים בבית-המעצר במגרש-הרוסים, על אלימות והשפלות מצד שוטרים וחוקרי שב"כ כלפי ילדים ונערים ועל תנאי מעצר שאינם עומדים באמות-מידה מינימאליות של החוקת בני-אדם.

כלפי העצורות ולא תגובה ספציפית לתלונות שהעלו נציגות נלא"פ.
 בינואר 1989 פנה ח"כ אמנון רובינשטיין לשר המשטרה חיים בר-לב וביקש לאפשר לו לבקר במגרש-הרוסים כדי לעמוד מקרוב על תנאי המעצר במקום, בעקבות מידע שקיבל מבצלם על התנאים בבית-המעצר. שר המשטרה סירב לאפשר את הביקור אך לאחר חודש איפשר לחברי ועדת הפנים של הכנסת

בשטחי הגדה המערבית ורצועת עזה צה"ל הוא הגורם האחראי על השלטת סדר. בירושלים המזרחית, לעומת זאת, המשטרה היא הגורם האחראי כיוון שהחוק הישראלי חל עליה ותושביה מחזיקים בתעודות זהות ישראליות. המשטרה מבצעת בירושלים פעולות שבגדה וברצועה מבוצעות בידי צה"ל, כמו מעצר חשודים בעבירות "בטחוניות". בית-המעצר המשטירתי במגרש-הרוסים מאכלס את רוב עצורי האינתיפאדה תושבי ירושלים והכפרים הסמוכים לה, לפחות בתחילת מעצרים. כמו כן מוחזקים במגרש-הרוסים עצורים יהודים ועצורים מהשטחים. יצויין כי לפי החוק יש להעניק לעצורים מהשטחים, המוחזקים בתוך תחומי ישראל, אותם תנאים להם זכאים עצורים מישראל.

**מעצר קטינים ממזרח-ירושלים
 במגרש-הרוסים ובמשטרת הקישלה
 נתוני משטרת ישראל
 טבלה א': 1989**

החודש	סה"כ עצורים קטינים	סה"כ נאשמים
ינואר	130	83
פברואר	99	36
מרס	105	64
אפריל	128	37
מאי	129	62
יוני	108	43
יולי	50	24
אוגוסט	75	38
ספטמבר	68	25
אוקטובר	156	35
נובמבר	154	67
דצמבר	125	85
סה"כ	1307	599

בדצמבר 1989 פירסמה עמותת נשים למען אסירות פוליטיות (נלא"פ)¹ דו"ח על הפגיעה בנשים עצורות. רבות מהעדות בדו"ח התייחסו לנעשה במגרש-הרוסים. העדויות פורסמו בהרחבה בעיתונות. תגובת המשטרה התמצתה בהודעה לאקונית מטעם דובר המחוז הדרומי ומשטרת ירושלים.² הדובר, פקד עוזי סנדורי, מסר כי "כל תלונה שהגיעה לידיעת המשטרה נבדקת ומטופלת עד תום על-ידי קצין תלונות הציבור". עוד קבע הדובר כי "בית-המעצר נמצא תחת ביקורת מתמידות של גורמים חיצוניים בנוסף לביקורת הפנימית של המשטרה וכי בכל הביקורות צוינו לטובה רמת התחזוקה, רמת האוכל והטיפול הרפואי שמקבלים העצורים". בהודעת הדובר מטעם המשטרה לא היתה כל התייחסות לטענות על אלימות

1. תנועת "נשים למען אסירות פוליטיות" הוקמה בתל-אביב במאי 1988. בראשית 1989 הוקמה קבוצה נוספת בירושלים. נשות הקבוצה מסייעות לעצורות, מעבירות להן חבילות ומנסות לדאוג לסיוע משפטי.
 2. דבר, 26.1.90.

טבלה ב': 1990

החודש	התפלגות עצורים לפי שנת לידה						סה"כ עצורים קטינים	סה"ב נאשמים
	1977	1976	1975	1974	1973	1972		
ינואר	1	10	12	5	16	9	50	53
פברואר	2	4	27	20	17	7	39	77
מארס	-	14	23	28	26	13	50	104
אפריל	-	7	16	13	13	16	52	65
מאי	6	18	24	29	33	28	43	138
סה"כ	9	53	102	95	105	73	234	437

התנהגות השוטרים ואנשי השב"כ כלפיהם. הם מתייחסים באי-אמון לסיכוי שתלונותיהם ייחקרו באופן יסודי וחוששים שעצם התלונה תזיק להם. הוריהם של הקטינים הללו נוטים ברוב המקרים לגונן עליהם ומעדיפים לוותר על תלונה ובלבד שלא ייגרם סבל נוסף לילדיהם. מפכ"ל המשטרה הודיע לנו כי לא יחקור טענות כלליות שהבאנו לידיעתו, אלא אם תוגש תלונה רשמית. עיקרי הדברים המופיעים בחוברת זו נכללים בתלונה שהגיש **בצלם** למפכ"ל המשטרה, בלוויית תצהירים שגבו עורכי-דין מטעמנו. החוק אוסר לפרסם שמות קטינים המעורבים בפלילים ולכן כל השמות בחוברת מופיעים בראשי-תיבות, הגיל המצויין הוא גיל הקטין בעת המעצר. השמות המלאים של נותני התצהירים הועברו לידי מפכ"ל המשטרה. החומר שבידינו אינו מבוסס על מידגם מייצג של הקטינים העצורים, אך הוא מצביע על תופעה רחבת-היקף שיש לראותה בחומרה רבה. בהכנת החוברת הסתמכנו על עדויות שאספו חברות העמותה לסיוע לקטין העצור ועל תצהירים שגבו עורכי-דין מטעמנו. כמו כן נפגשנו עם גורמים בכירים במשטרת ישראל, העלינו בפניהם את עיקרי הטענות העולות מהעדויות שאספנו וקיבלנו את התייחסותם.

לבקר במקום. בתום הסיור שהתקיים ב-26 בפברואר 1990, אמר ממלא מקום יו"ר הוועדה, ח"כ עובדיה עלי: "התגלתה לנו תמונה קשה ועגומה. יש פגיעה בזכויות העצורים. אי-אפשר להשלים עם המצב הבלתי-נסבל הקיים."³

פניית **בצלם** למפכ"ל המשטרה דוד קראוס לסייר בבית-המעצר במגרש-הרוסים נענתה בשלילה. לפיכך ניעזר כאן בדו"ח של הסניף הישראלי של **האגודה הבין-לאומית לזכויות הילד (אב"י)**, שפורסם לא מכבר לאחר ביקור במקום שערכו נציגי האגודה – ד"ר מנחם הורוביץ, פרופ' לסלי סבה ומר פיליפ וירמן. ניעזר גם בעדויות רבות שאספה בשנה החולפת "העמותה לסיוע לקטין העצור"⁴. עדויות על תנאי המעצר במגרש-הרוסים ועל אלימות כלפי עצורים פלסטינים, ובמיוחד עצורים קטינים, במשך מעצרים וחקירתם.

יש קושי רב בטיפול בנושא שלפנינו. פרסום עדויות הקטינים, שהיו (וחלקם עדיין נמצאים) במעצר וסבלו מאלימות והשפלה, עלול להסב להם נזק. רוב הנערים שדיברנו איתם לא ראו טעם בהגשת תלונות על

3. דבר, 27.2.90.

4. העמותה לסיוע לקטין העצור הוקמה בתחילת 1989 במטרה לשמור על זכויותיהם של הקטינים העצורים במגרש-הרוסים ולסייע למשפחותיהם.

ההיבט המשפטי

חוק העונשין קובע עונש מאסר של שלוש שנים לעובד-ציבור המפעיל לחץ על אדם כדי לסחוט ממנו הודאה בעבירה או מידע על עבירה. התוקף קטין וגורם לו חבלה - בין גופנית בין נפשית - דינו מאסר של חמש שנים.

מעצר קטינים

החוק הקובע לגבי מעצר קטינים הוא חוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול) תשל"א-1971. חוק הנוער מסדיר ומורה למשטרה כיצד לנהוג בקטינים בכל הקשור לשעות מעצר, הובלתם, הקשר עם שירות המבחן (הפועל מטעם משרד העבודה והרווחה), בתי-המשפט לנוער, ענישה ודרכי טיפול. גיל האחריות הפלילית הוא 12 והחוק אוסר לעצור ילדים מתחת לגיל זה. יצויין כי לקטינים מתחת לגיל 16 אין תעודת זהות ולכן עלול להתעורר קושי בקביעת גילם ובמילוי הוראות החוק.

ילדים ונערים מגיל 12 עד 18 הם קטינים שעליהם חל חוק הנוער. בני 12 עד 14 מותר לעצור בחתימת קצין משטרה ל-12 שעות (וניתן להכפיל פרק זמן זה בנסיבות מיוחדות, תוך מתן נימוקים, בחתימת קצין משטרה הממונה על תחנת משטרה). שופט רשאי להאריך את המעצר ב-10 ימים נכל פעם, עד 30 יום. לאחר 30 יום יוארך המעצר רק בהוראת היועץ המשפטי לממשלה. בני 14 עד 18 מותר לעצור ל-24 שעות (גם פרק זמן זה ניתן להכפלה בתנאים שלעיל) ושופט רשאי להאריך את מעצרו ב-10 ימים בכל פעם.

על-פי החוק יש להחזיק עצורים קטינים בנפרד מעצורים בוגרים. גם הובלת הקטינים למעצר ומבית-המעצר לבית-המשפט חייבת להיות בנפרד מעצורים בוגרים. הנחיות פנימיות של המשטרה מורות להוביל את הקטינים בכלי רכב אזרחיים, כדי שלא לחשוף אותם בפני הציבור. קטינים נשפטים בפני שופט שלום עם מינוי מיוחד לשיפוט נוער. על-פי החוק הדיונים בבית-המשפט לנוער מתקיימים בדלתיים סגורות. הארכות מעצר של קטינים נעשות בפני שופט-תורן, לאו דווקא שופט נוער.

הגורם האחראי במשטרה למעצר קטינים הוא מחלק הנוער. שוטרי מחלק הנוער עוברים השתלמות שנמשכת יום אחד ואמורה להכשירם לעבודה עם נוער. אולם בירושלים מחלק הנוער מטפל בעבריינים

פליליים (יהודים ולא-יהודים) בלבד. בעבירות המוגדרות "לאומניות"⁵ מטפל מחלק המיעוטים, הכפוף לאגף החקירות, לשכת בילוש ומודיעין. אין במשטרה גורם האחראי ומפקח באופן בלעדי על טיפול מחלק המיעוטים בנוער.

החוק אינו מסדיר את זכויות העצורים שנעצרו לחקירה או עד תום ההליכים (בניגוד לזכויות אסירים, המוגדרות בחוק), אולם בתי-המשפט פסקו כי יש להחזיק עצורים בתנאים ההולמים בני-אנוש.

הסעיפים הפליליים המתייחסים לתקיפה ולסחיטת הודאה תוך שימוש בכוח

סעיף 277 לחוק העונשין מתייחס להוצאת מידע או הודאה תחת לחץ של עובד ציבור וקובע:

עובד הציבור העושה אחת מאלה, דינו מאסר שלוש שנים:

(1) משתמש, או מורה להשתמש, בכוח או באלימות נגד אדם כדי לסחוט ממנו, או מאחר שהאדם יש לו עניין בו, הודיה בעבירה או מידע בדבר עבירה;

(2) מאיים על אדם, או מורה שיאיימו עליו, בפגיעה בגופו או בנכסיו, שלו או של אחר שהאדם יש לו עניין בו, כדי לסחוט מן האדם הודיה בעבירה או מידע בדבר עבירה.

סעיף 378 לחוק העונשין מגדיר מהי תקיפה:

המכה אדם, נוגע בו, דוחפו או מפעיל על גופו כוח בדרך אחרת, במישרין או בעקיפין, בלא הסכמתו או בהסכמתו שהושגה בתרמית - הרי זו תקיפה;

5. עבירות "לאומניות" מתחלקות לפי רמת חומרתן

לעבירות על הסדר הציבורי (התקהלויות, התפרעויות, חסימת דרך, יידוי אבנים) ועבירות נגד חיי אדם (סיכון חיי אדם בנתיב תחבורה, ניסיון לרצח, גרימת מוות ברשלנות, הריגה, רצח).

ולעניין זה, הפעלת כוח – לרבות הפעלת כוח, אור, חשמל, גאז, ריח או כל דבר או חומר אחר, אם הפעילו אותם במידה שיש בה כדי לגרום נזק או אי-נוחות.

תיקון לחוק העונשין, שהתקבל בכנסת בסוף 1989, מתייחס לפגיעה בקטינים ובחסרי-ישע וקובע:

סעיף 368ב.

(א) התוקף קטין או חסר-ישע וגורם לו חבלה של ממש, דינו – מאסר חמש שנים;

(ב) נעברה עבירה לפי סעיף קטן (א) ונגרמה לקטין או לחסר-הישע חבלה חמורה, דינו של התוקף – מאסר שבע שנים.

(ג) לעניין סעיף זה, "חבלה" – בין גופנית בין נפשית.

התיקון ממשיך וקובע חובת דיווח על עבירות שנעברו כלפי קטינים או חסרי-ישע. כל אדם שיש לו יסוד סביר לחשוב כי נעברה עבירה כלפי קטין או חסר-ישע – חובה עליו לדווח על כך בהקדם האפשרי לפקיד סעד או למשטרה.

הטענה הנשמעת לעתים, כי דו"ח ועדת לנדוי⁶ נתן הכשר למכות ושיטות חקירה אלימות אחרות, נראית לנו בלתי-סבירה. ועדת לנדוי קבעה כי סעיף 22 לחוק העונשין מעניק במקרים מסויימים פטור מאחריות

פלילית לעבירת תקיפה, וזאת בהקשר המיוחד של פעולות הבאות לסכל מעשי טרור. עם זאת הדגישה הוועדה כי:

חייבים להקפיד מאוד, פן תביא פריצת המסגרת של איסורי החוק הפלילי לידי התרת הרצועה, כאשר כל חוקר עושה דין לעצמו על-ידי שימוש בלתי-מרוסן, לפי שרירות ליבו, באמצעי כפיה נגד נחקר. בדרך זו עלולה דמותה של המדינה כמדינת חוק, השומרת על זכויות האזרח, להישחת ללא תקנה, והיא תידמה לאותם משטרים, הנותנים בידי שירותי הביטחון שלהם כוח ללא מצרים.⁷

אומנם ועדת לנדוי עסקה בפעולות השב"כ אך דברים אלה תקפים כמובן גם לגבי חוקרי משטרת ישראל.

טענה אחרת גורסת שהמשטרה אחראית לנעשה על-ידי שוטרים בלבד ואין לה נגיעה למתרחש בשטח אגף החקירות של השב"כ בבית-המעצר במגרש-הרוסים. טענה זו לא תעמוד, לדעתנו, במבחן משפטי ויש בה משום התנערות מאחריות.

על-פי הדין בישראל אין לאנשי השב"כ סמכות לבצע מעצרים. כל העצורים במגרש-הרוסים נתונים במשמורת משטרת ישראל ועל המשטרה מוטלת האחריות לשלומם ולתנאי מעצרם בכל אגפי בית-המעצר.

6. דו"ח ועדת החקירה לעניין שיטות החקירה של שירות הביטחון הכללי בנושא פעילות חבלנית עויינת, ירושלים, 1987.

7. שם, ע' 53.

תנאי המעצר

בתא של 12 מיטות – 39 נערים, חלקם על הריצפה או שניים במיטה. המשטרה מתעלמת מפסיקת בג"צ מנובמבר האוסרת להמשיך מצב זה. בפינת התא שירותים ומקלחת ללא מחיצה. יש ימים שהנעצורים נמצאים מחוץ לתא הרוחס רק במשך חצי שעה.

התא: תא קטן למקלחת ושירותים. אין אפשרות לשמור על ניקיון בתנאים אלה (על אף המאמצים שנעשים). הקטין אינו יכול לעשות צרכים בצניעה על אף שתלו שמיכה. יש מים חמים 24 שעות. יש חצר טיולים במיוחד לקטינים. הם מיועדים להימצא בחצר או במשחקיה המופעלת על-ידי מתנדבים וקציני מבחן כשעה וחצי עד שתיים ליום. למעשה נמצאים הרבה פחות מחוץ לתא מאחר שהמתנדבים שמגיעים כל יום לשעה וחצי לא יכולים לטפל ביותר מ-20 בו זמנית. יש כנראה ימים שנמצאים מחוץ לתא בחדר אוכל ובחצר זמן קצר בלבד – חצי שעה.⁸ נערים שהיו עצורים בחודשי החורף התלוננו שסבלו מאוד מקור.

טיפול רפואי

בפגישה עם חברי ועדת הפנים של הכנסת שביקרו במגרש-הרוסים אמר רופא בית-המעצר, ד"ר אנדרי וייסמן, כי מספר העצירים הגדול במקום מונע ממנו לעתים להעניק לעצירים את הטיפול הדרוש וכי אין באפשרותו לשלוח עצירים לבית-חולים בגלל מחסור בכוח אדם.¹¹

בית-המעצר במגרש-הרוסים שוכן בלב ירושלים, סמוך לבית-המשפט העליון. הבניין נבנה בסוף המאה ה-19 כאכסניה לעולי רגל רוסיים, ובשנות העשרים, כאשר נתפסו נכסי הכנסיה הרוסית על-ידי הממשלה המנדטורית, הוסב לבית-מעצר. מוחזקים בבית-המעצר כ-300 עצורים ושפוטים, בצפיפות רבה. במקום 22 תאים ובהם 170 מיטות בלבד, בימים אלה נעשות עבודות הרחבה שבסיומן יתוספו לבית-המעצר עוד תשעה תאים ובהם כחמישים מיטות.

צפיפות

באגף הנוער במגרש-הרוסים ארבעה תאים, שניים גדולים ושניים קטנים. בכל אגף הנוער – 34 מיטות. בעת ביקור נציגי אב"י במקום, ב-21 במארס 90, הוחזקו באגף הנוער 83 עצורים ושפוטים, מהם שני יהודים באחד התאים הקטנים. יתר 81 העצורים היו בשלושה התאים הנותרים. באחד התאים הגדולים – תא שבו 12 מיטות – 39 נערים. הדבר מחייב את העצורים לישון על מזרונים המונחים על הרצפה או שניים במיטה אחת.

בנובמבר 1989 פסק בג"צ בעתירה שהגיש עו"ד אנדרה רוזנטל בשם נער שהיה כלוא אז במגרש-הרוסים. בהתייחסו לצפיפות בתאים בהם מוחזקים העצורים הקטינים קבע בג"צ:

"תא שנועד לשנים-עשר עצירים אינו יכול להכיל שלושים וחמישה עצורים. כל עצור זכאי למינימום מרחב. אין זה מתקבל על הדעת שמזרון יצטלב עם מזרון. אלה הם תנאי מינימום, שפתרוןם חייב לבוא בהקדם בלא כל קשר לפתרון הכללי של בעיית הצפיפות במתקני הכליאה כולם. לא נוכל להשלים עם המצב הקיים."⁸

קור, לכלוך, מחנק וחוסר תעסוקה

לפי דו"ח אב"י: "לכל אחד שלוש שמיכות.⁹ האויר דחוס ביותר, קשה לנשום על אף סידורי אוורור. בפינת

8. בג"צ 930/89. פסק-הדין ניתן ב-27.11.89.

9. לפי עדויות נערים לעמותה לסיוע לקטין העצור, השמיכות מלוכלכות מאוד, בחלק מהמקרים מקבלים רק שמיכה אחת או שתיים, וזה אמור לספק די חום בלילות החורף בירושלים. במקרים אחדים שמענו טענות על לקיחת שמיכות מעצורים כאמצעי ענישה קולקטיבית.

10. אב"י – האגודה הבינלאומית לזכויות הילד-ישראל.

דו"ח מביקור בבית-מעצר מגרש-הרוסים, ירושלים.

21.3.90

11. חדשות. 27.2.90.

ביקורי משפחות

לביקורי משפחות זכאים רק אסירים שפוטים (כלומר, שמשפטם הסתיים, מאסרם נקצב, והם אמורים להיות מועברים למתקני שירות בתי הסוהר) או עצורים שחלפו לפחות 30 יום מאז מעצרו. משמע, ילד בן 14 או פחות לא יראה את הוריו במשך חודש לאחר מעצרו.

לגבי עצורים שזכאים לביקור – הביקור הוא אחת לשבוע, ביום שבוחר העצור. משך הביקור, לפי העדויות שבידנו, כעשר דקות. לפי נוהלי המשטרה הביקור אמור להימשך חצי שעה. רשאים להשתתף בביקור רק בני משפחה מקרבה ראשונה. אם מספרם עולה על חמישה ויש עומס רב באותו יום, אין מתירים כניסה של יותר מחמישה בני-משפחה. לפי

הודעת המשטרה המשפחה רשאית לקנות עבור העצור דברי מזון בקנטינה של בית-המעצר. כמו כן רשאית המשפחה להעביר לעצור בגדים ללא הגבלה.

הודעה למשפחות על מעצר בניהן

דוברת מטעם המשטרה מסרה לנו כי קיים נוהל להודעה למשפחות על מעצר בניהן. לפי נוהל זה מודיעים למשפחה בטלפון. מייד עם מעצר הבן/בת, ואם אין למשפחה טלפון, שולחים ניידת עם שוטרים כדי להודיע להם. למרות טענת המשטרה, כי נוהל זה מופעל תמיד, שמענו תלונות על אי הודעה למשפחות על מקום הימצאם של ילדיהם. אין הסדר למסירת הודעה למשפחה על הבאת קטין בפני שופט להארכת מעצר ולמשפט או על העברת קטין ממתקן מעצר אחד לאחר.

בית-המעצר במגרש-הרוסים (צילום: רחמים ישראלי)

חקירות

לפי העדויות והתצהירים שבידינו הכאת עצורים היא נפוצה ביותר. כמעט כל הקטינים שראיינו, אשר נחקרו על-ידי המשטרה או השב"ב, העידו שהוכו, בדרך כלל מכות קשות. גם עדויות על אימים בפגיעה בבני-משפחה קרובים אינן נדירות. שמענו גם עדויות על שיטות אחרות: שק אטום מולבש מעל הראש ונקשר סביב הברכיים והנחקר מוכה במצב זה. קשירת הידיים מאחורי הגב לצינור, עדויות על הצינוק – תא חשוך שגודלו מטר וחצי על מטר וחצי ובתוכו גם אסלה, ה"ארון" – תא צר בנובה אדם שבו אפשר רק לעמוד בלא יכולת תזוזה, וה"קבר" – מעין תיבה שמידותיה כמטר על 60 ס"מ ועומקה כ-80 ס"מ והיא סגורה בדלת מלמעלה. רבות מהחקירות מתנהלות בשעות הלילה ונמשכות שעות רבות ללא הפסקה. בתום החקירה מחתימים את הנחקר על הודאה כתובה עברית.

הודאות בעברית

החקירות נעשות בדרך כלל בשפת האם של הנחקרים – ערבית, אולם ההודאה עליה נדרשים הנחקרים לחתום כתובה בעברית. ברוב המקרים הנחקרים אינם יודעים לקרוא בעברית ולמעשה אינם יודעים על מה הם חותמים.

מכות

מעדיות שבידינו עולה שמכות הן התופעה הנפוצה ביותר. כמעט כל קטיין וקטינה שראיינו העידו שהוכו, בדרך כלל קשות: סטירות, אגרופים, בעיטות, משיכות בשיער, מכות באלות, במוטות ברזל, דחיפה אל הקיר או על הריצפה. במקרים רבים מתחילות המכות כבר בשלב ההובלה ברכב המשטרה לבית-המעצר.

ג.ס., בן 16, נעצר באוגוסט 1989 בעיר העתיקה. בתצהיר שבועה בפני עו"ד שלדון קלימיסט העיד כי נחקר מייד לאחר מעצרו במשטרת הקישלה. "בחדר היו כחמישה חוקרים. הושיבו אותי על כיסא. שאלו אותי מאין לך הכרוז ו[אמר לי ש]אני חבר בתנועה הקומוניסטית. אני הכחשתי את ההאשמות ובכל פעם שאני מכחיש ירדו עלי במכות. חוקר שישב [מולי] היה שואל ושאר החוקרים עמדו מאחורי והיו מרביצים לי. חוקר אחד ישב על השולחן מולי, תפס אותי בשיער, שניים אחרים תפסו אותי בכתפיים וחוקר היה [מכה אותי ב]אגרופים בכל חלקי הגוף".

על-פי רוב מי שחוקרים את הקטינים הם שוטרי מחלק המיעוטים. רק במקרים מעטים – כאשר יש חשד לעבירות בטחוניות חמורות – חוקרים אותם אנשי השב"ב. מעדויות עולה כי החקירה מורכבת משני שלבים עיקריים:

- א. שלב הריכוך – כאשר עצור לא מודה מייד במעשים שמייחסים לו. בשלב זה, לפי העדויות, מכים את העצורים ומאיימים עליהם עד שהם "מתרככים" ובסופו מסכמים איתם את פרטי ההודאה.
- ב. שלב ההודאה – מפגישים את הקטיין עם שוטר אחר, שברוב המקרים לא לקח חלק בהכאה ובאימים, והוא רושם את ההודאה מפי הקטיין. ברוב המקרים האלימות נפסקת ברגע שהעצור חתם על הודאה.

שעות החקירה

רבות מהחקירות מתנהלות בלילה ונמשכות שעות רבות. אין בחוק כל מגבלות לגבי מספר השעות הרצופות שמותר לחקור אדם ואין מגבלה לגבי חקירת קטינים. גם ההנחיות הפנימיות של המשטרה לא מתייחסות לשאלה זו. הגישה, לדברי בכירים במשטרה, היא שאם אין נסיבות מיוחדות – למשל כשיש חשש לפגיעה וחקירה מיידית תאפשר לסכל אותה – חוקרים ביום. נראה שגישה זו אינה נפוצה בקרב החוקרים עצמם. בידינו דוגמאות למקרים לא מעטים בהם נחקרו קטינים בלילה גם כשלא היו נסיבות מיוחדות.

"הם אמרו לי שישנה דרך קצרה, היא דרך ההודאה, והדרך הארוכה היא דרך האלנה."

לסורגים. בידי החופשית חלצתי את הנעל והסרתי את הגרב מהרגל הפגועה. הרגל התנפחה. אחד מחוקרי שראה את הרגל הפגועה, הביא לי מים לשתיה. הוכנסתי לחדר אחר, שם נרשמה עדותי בעברית והוחתמת עליה."

איומים

מעדות שגבינו עולה כי איומים והפחדות אף הם אינם נדירים. נפוץ בעיקר איום בפגיעה בבני-משפחה קרובים וכן איום שיהרסו את בית משפחתו של הנחקר או שיגרשו את משפחתו.

מ.ג., בן 13, נעצר באוקטובר 1989 בבית צפאפה ונחקר במגרש-הרוסים. המשטרה טענה כי ברשותו נמצאו שלושה בקבוקי תבערה מוכנים להשלכה, דגלי פלסטיין ומסיכות. לטענת המשטרה הנהיג מ' חבורת נערים שהשתתפו בהתפרעויות ובהכנת ויידוי בקבוקי תבערה. לפי תצהיר שבועה שמסר לעו"ד פליציה לנגר הוא הוכה קשות בחקירתו. "לאחר מכן הביאו ילד, כבן 13 שנים, והם אמרו שהוא הפליל אותי, בהודאה אודותי. החוקרים אמרו לי שעלי להודות, כי כולם מודים. הם אמרו לי שישנה דרך קצרה, היא דרך ההודאה, והדרך הארוכה היא דרך האלה. החוקר אמר שיהרסו את בית המשפחה ויעצרו את אבי אם לא אודה.

הם הראו לי את דודתי שאני אוהב ואמרו שהיא עצורה [...] הם שמו אותה בחדר ושיקרו לי, וזאת הנני יודע כעת. [הם אמרו] שהיא נעצרה בגללי, כביכול, וכי זאת שגידלה אותי שבע שנים אני גורם למעצרה, כי אין לי מצפון ואינני מודה. היה זה ביום הראשון למעצרי, וכל זאת לאחר ששאלו אותי את מי אני אוהב יותר, את אבי או את דודתי.

לאחר המכות והאיומים וההפגשה עם הילד האחר, הודיתי כי השתתפתי בשלוש הפגנות. הייתי עייף מאוד מהמכות ופחדתי שיתנקמו בבני משפחתי, כפי שאיימו עלי".
לאחר שהוכה קשות, העיד מ', ביקש לקבל טיפול רפואי.
"נאמר לי שרק לאחר שאודה אוכל לקבל טיפול רפואי.
כשהתלוננתי מדוע מכים אותי, [אמרתי] שזה אסור, אמרו לי שאני מחבל בחזית

ביום השביעי למעצר נלקח שוב לחקירה – "החוקר סאמר התחיל להכות אותי מבלי [לשאול] שום שאלות. תפס סרגל מפלסטיק ובקצה של הסרגל הרביץ לי על זרועותי ועל גבי ובכל [הגוף]. היו סימנים כמו שריטות. לאחר מכן תפס מוט ברזל והיכה אותי במוט הברזל על ראשי. כל הזמן הייתי כבול באזיקים בידיים מקדימה וכאשר ניסיתי להגן על ראשי בידי, החוקר כבל את ידי באזיקים מאחור. היו לי הקאות וסחרחורת. החוקר שפך לי מים על הפנים והיה לי קוצר נשימה. לאחר מכן לקח אותי לבניין השירותים שם שכבתי על הריצפה ואמר לחברי הממתין שם, שאם הוא לא יודה יקרה לו אותו דבר."
בתצהיר מוסר ג' כי נשאר שוכב בשירותים עד שנכנס מישגו, שראה את מצבו. הוא הובהל באמבולנס לבית החולים הדסה עין-כרם שם טופל. עוד באותו יום הוחזר לבית-המעצר ולמחרת שוחרר בערבות עצמית.

א.א.ס., בן 16, נעצר בדצמבר 1989 בעיר העתיקה. בתצהיר שבועה שנתן בפני עו"ד אסף שחם מסר כי נחקר במשטרת הקישלה בקשר לאירוע שבו נזרק בקבוק על שוטרים. "אמרתי שלא עשיתי דבר וכאשר הכחשתי את ההאשמה החל החוקר לסטור על פני שני האחרים הוציאו אותם מהארון שהיה בחדר והיכו אותי באלות בקצות אצבעות ידי. בכל אותה עת הייתי כבול באזיקים כשידי מאחורי גבי.

לאחר מכן הפסיקו לשאול אותי שאלות והמשיכו להכות אותי. אחד החוקרים דחף אותי והשני היכה אותי. הוכיתי בזרועותי וברגלי והחוקרים אף בעטו בשוקי. כתוצאה מהדחיפות הופלתי מהכיסא בו ישבתי. אחר-כך אמרו לי לקום אך לא הצלחתי. אחד החוקרים תפס אותי בכוח והעמיד אותי בצד.

עמדתי כרבע שעה ואז נכנסו לחדר שוטר מג"ב ואחריו אדם שמן לבוש אזרחית. אדם זה החל להכותני ואחר-כך הוכיתי גם על-ידי שוטר מג"ב. שניהם יחד דחפו אותי בכוח רב לעברו של מיחם אשר עמד על אדן החלון. מעוצמת הדחיפה פגע גופי במיחם. המים הרתוחים שבו נשפכו על גב רגלי הימנית. צרחתי מכאב. האדם השמן הזיז אותי והושיב אותי על כיסא והחל לנגב את המים מהריצפה.

לאחר מכן הוצאתי מהחדר ונכבלתי באזיקים ביד אחת

"הוא הליביש עני שק והתחיל לבשם
בי כשאני בחוף הציונוק. אחר-כך
בסביבות חשע בערב הביאו לי ביצה
מסריחה וחצי לחם ... כל זמן
שהרביצו לי לא שאננו אחי כלום ולא
היחה שום חקירה."

הדמוקרטיה, או אחראי על פתיחה, או על החזית העממית, והיכו אותי."

שק

עדויות אחדות מתייחסות לשיטה שבה הנחקר מוכנס לתוך שק המולבש מעל הראש, נקשר סביב הברכיים ולעתים נתלה בצורה בלתי-ברורה. הנחקר מוכה כשהוא בתוך השק, לפעמים על-ידי כמה אנשים בעת ובעונה אחת.

מ.ו.ר., בן 12 וחצי, נחקר במגרש-הרוסים. החקירה נמשכה לדבריו ברציפות משלוש לפנות בוקר עד עשר בלילה. במהלך החקירה הוכה מ', לטענתו, במשך קרוב לשלוש שעות, הוכנס לצינוק לחצי שעה ואחר-כך שוב הוכה. "החוקר" יצא וקרא לחוקר אחר וביקש אותו לבוא לתלות אותי (בערבית, כדי שאפחד). הביאו שק חזק בצבע חאקי, הכניסו אותי בפנים וקשרו אותנו מלמעלה. כיבו את החשמל ופתאום הרגשתי שזה נקשר מעל הראש שלי. [...] התחילו להרביץ לי עם המקל. אחת המכות ראה אותה השופט, בעין. והיא ניפחה לי את העין. אחר-כך הורידו את השק והדליקו את החשמל, וראיתי כעשרה איש יושבים מסביבי. לא יודע כמה זמן הייתי בשק תלוי."

צינוק, צינור, "ארון", "קבר"

השיטות האלו הן נדירות יותר ולא ידוע לנו על מקרים שהשתמשו בהן נגד קטינים בני פחות מגיל 16 (יש להזכיר כאן, כי בירושלים, שבה חל החוק הישראלי, בני 18 ומטה נחשבים קטינים, בעוד שבשטחים החוק קובע שקטינים הם בני 16 ומטה). בשיחה עם **בצלם** הכחישה דוברת מטעם המשטרה את קיומם של המתקנים הללו. ככל הנראה הם נמצאים בתחום אגף החקירות של השב"כ.

לפי מידע שנמסר לנו מלשכת מפכ"ל המשטרה, קטינים החשודים בעבירות בטחוניות, והם מעל גיל 16, נחקרים על-ידי השב"כ.

לפי תיאורים שבידינו הצינוק הוא תא בגודל כמטר וחצי על מטר וחצי ובתוכו אסלה. המקום חשוך, מסריח ומחניק

חלוקת האחריות בין חוקרי המשטרה לחוקרי השב"כ

בתשובה לשאלה, נמסר לנו מלשכת מפכ"ל המשטרה:

א. קטינים החשודים בעבירות בטחוניות, והינם מעל גיל 16, מתוחקרים על-ידי השב"כ. התיק מועבר על-פי מימצאי החקירה ובהתאם להחלטת הפרקליטות לבית-משפט אזרחי או לבית-משפט צבאי.

ב. קטינים מתחת לגיל 16 נחקרים על-ידי חוקרי מחלק המיעוטים של מרחב ירושלים, ובסיום החקירה מועבר התיק לפרקליטות המחוז.

ג. יש להדגיש כי הארכת המעצר וגביית עדויות מהחשודים מבוצעות כולן באופן מלא ומקיף אך ורק על-ידי חוקרי מחלק המיעוטים, ואילו חוקרי השב"כ מתחקרים את החשודים אך לא גובים מהם הודעות. לגבי קטינים מתחת לגיל 16 מתבצע תחקור על-ידי אנשי שב"כ רק אם יש לכך חשיבות בטחונית חריגה.

והעצורים נמצאים בו לעתים משך ימים אחדים.

הצינור עובר בחצר פנימית, תחת כיפת השמים נקשרים הקטינים כשידיהם כפותות מאחורי גבם לצינור בתנוחה מעוותת ומושארים כך במשך שעות, גם בגשם, בלילה ובשעות חמות.

"ה'ארון' הוא תא צר מאוד, גובהו כקומת אדם ואורכו כמטר אחד. אפשר לעמוד בו אך אי-אפשר לזוז. לפי העדויות, עצורים מוחזקים שם לעתים במשך שעות רבות (בתצאהיר שמובא כאן – שמונה שעות).

"ה'קבר' הוא מעין קופסה בתוך הריצפה או האדמה. גודלו 60 X 80 X 110 ס"מ ודלת ברזל ובה מעט חורים מכסה

"שם לי שנק על הראש וידיים באזיקים ונקח אחי וקשר אחי לצינור. אחרים גם היו קשורים כך כנראה. כי הם היו קוראים אחד לשני. לפעמים אמרו לי לשבת ולפעמים לעמוד. לא שירוחים אלא הכל במכנסיים. ובלי אוכל. למשך יום וחצי הייתי קשור כך."

עליו מלמעלה. עצורים העידו כי הוכנסו אליו כשידיהם כפותות והוחזקו שם שעות ארוכות כשהתנוחה האפשרית היחידה היא ישיבה שפופה. ללא רשות לצאת לשירותים. המקום נראה ומריח בהתאם.

מ.א.ר., בן 17, נעצר באוקטובר 1989 באבו-טור ונחקר כנראה על-ידי חוקרי שבי"כ. מתצהיר בשבועה שמסר לעו"ד גלעד שר עולה כי החקירה כללה את כל שיטות החקירה הידועות לנו. אחיו הצעיר נעצר והפחידו אותו שיענו את האח אם לא יודה; הוא הוכה עד שהתעלף; הוחזק בצינוק ו"קבר"; נקשר בלילה לצינור מחוץ לבניין; והוכה כשהוא בתוך שק קשור. משך למעלה מיממה לא אכל לדבריו.

"עצרו אותי בבית ב-02:30 בלילה. כל הדרך הרביצו לי. הש"ב ביקשו מהשוטרים ומהחיילים להרביץ לי – "תנו לו מכות" – בעברית. את זה אני מבין. הגענו לחדר 4 במגרש-הרוסים. הכניסו אותי לחדר ונכנס אחד השב"כניקים, קשר עלי כאפייה על הראש וידיים באזיקים מאחורי הגב, ובלי שום שאלות או דיבור התחיל להרביץ לי. תיארתי לי שהם מתנקמים בי, על שבכל הפעמים הקודמות שעצרו אותי לא הוצאתי מילה או הודאה.

אחר-כך הכניסו אותי לחדר החשוך צר וארוך. כ-7 שעות לבד. לא היה איתי אף אחד ולא נכנס. אחר-כך נפגשתי עם אחי [אחיו הקטן של מי נעצר יחד איתו, אך מי לא ידע על כך עד שהפגישו ביניהם] ואיימו עלי שיכניסו אותי לצינוק יותר קשה. הכניסו אותי לצינוק 1.5 X 1.5 מ' חשוך ובתוך גם השירותים המסריחים. הכניסו אותי לקצין "קפטן ראש"ד" באיזור הצינוקים והוא התחיל לאיים עלי. אמר לי שלא יתן לי לראות את המשפחה שלי, "שברנו כבר כאלה שהיו יותר קשים ממך" ו"אנחנו נרעבי אותך"; וזה נכון כי לא נתנו לי אוכל מ-02:30 בבוקר עד למחרת ב-09:00 בערב.

אחר-כך קרא לי קצין מהמשטרה ולקח אותי לצינוק אחר ששייד לשב"כ. הוא הלביש עלי שק והתחיל לבעוט בי כשאני בתוך הצינוק. אחר-כך בסביבות 09:00 בערב הביאו לי ביצה מסריחה וחצי לחם, זרק אלי מהחלון ואני לא אכלתי את זה. כל זמן שהרביצו לי לא שאלו אותי כלום ולא היתה שום חקירה. רק מכות. לקחו אותי אחרי 24 שעות

לבית המשפט והשופט האריך ל-7 ימים. רק אז התחילו לחקור אותי. לקחו אותי אבי איטח ועוד אחד לחדר רחוק כדי שלא ישמעו אותי צועק. אבי הוציא מאחורי הדלת מקל ארוך ועבה (היה עוד אחד איתנו), ושניהם התחילו להרביץ לי, אחד מקדימה ואחד מאחורה. רוב המכות היו על הראש ועל העצמות ברגליים. אחר-כך [אמר לי] להוריד את הנעליים כאשר אני עם אזיקים מאחורי הגב, והשק על הראש עד חצי הגוף. שמו לי את הרגליים על השולחן והחוקר השני ישב עליהן והתחילו (אבי) להכות במקל בתחתית כף הרגל, בכל הכוח. כשראה שלא הצליח איתי דחף אותי ברגלו והפיל אותי על הריצפה. החוקר אבי התעייף. ישב על כסא וכשהוא יושב הרביץ לי יחד עם החוקר השני. לקח כשעתיים וחצי והיו מכות רציניות מאוד.

אחרי שעתיים בא יגאל, התחיל להרביץ לי ולקלל אותי. שיחרר אותי מהשק וראה שיש הרבה מכות בפרצוף שלי, והאף והפה. התחיל לצחוק עלי, ואמר שאני צריך ממחטה לנקות את הפרצוף. "עכשיו אני אחראי על החקירה שלך, ואני אראה לך איך אסתדר איתך". [אמר לי] לעמוד, ולא יכולתי בגלל המכות של קודם. הלביש עלי שוב את השק כשאני שרוע על הרצפה וזה לקח בערך 4 שעות אחרי שהוא יצא, שנשארתי כך.

הרגשתי שהדלת נפתחה ונכנסו אבי איטח, יגאל, אלי וגבי, ועוד אחד שמן. יגאל שחרר אותי מהשק [אמר לי] לעמוד. ניסיתי ולא יכולתי. באו שניים, הרימו אותי ושמו אותי על הכסא. אבי איטח הוציא לי ניירות עם עט ואמר ש"הבישול מוכן". עניתי שלא עשיתי כלום. עכשיו התחילו להרביץ לי מחדש ויותר קשה. אבל לא עניתי. עכשיו החזירו אותי לצינוק וידעתי שהאחראי עלי הוא קפטן אבו-ניהאד. הזמינו אותי למשרד שלו. לפני-כן ביקשתי רופא. הוא הפשיט אותי ואמר לי שאין לי כלום ונתן לי "אקמול".

אבו-ניהאד התחיל איתי בהתנהגות יפה. כש[נדדע לן] שהחוקרים בחדר 4 החזירו אותי אליהם, התחיל לקלל אותם. אמר לי "כאן לא מרביצים, אלא עובדים בשכל. תסביר – בבקשה, לא רוצה – יש לנו המון שיטות שתדבר בעצמך. בסך הכל מאשימים אותך בשריפת מכוניות". אמרתי שלא עשיתי כלום.

"לקח אותי ל"ארון" ושם הוריד לי את השק והאזיקים ונעל את הדל"ח עני". זה בערך בגודל מטר אחד או פחות. מסריח מאוד. ונשארתי שם בערך 8 שעות. יוחר מ-10 שעות אני חושב שהייתי מת."

אחר-כך קרא לי שוטר בשם וקסמן, שם לי שק על הראש וידיים באזיקים ולקח אותי וקשר אותי לצינור. אחרים גם היו קשורים כך כנראה, כי הם היו קוראים אחד לשני. לפעמים אמרו לי לשבת ולפעמים לעמוד. לא שירותים אלא הכל במכנסיים. ובלי אוכל. למשך יום וחצי הייתי קשור כך. השוטר וקסמן שהיה עובר היה מרביץ לי במפתחות ערבים גדולים. לא משנה איפה.

בא השוטר ולקח אותי חזרה ל"קפטן ראשיד". לא יכולתי ללכת ולכן היה דוחף אותי. הכניס אותי לחדר ובא "קפטן ראשיד", שחרר אותי מהשק ומהאזיקים ו"עכשיו אתה חייב להודות" אמר לי. אמרתי לו שלא עשיתי כלום. קרא חזרה לוקסמן ושוב הלבישו אותי בשק ושמו לי אזיקים. לקח אותי ל"ארון" ושם הוריד לי את השק והאזיקים ונעל את הדלת עלי. זה בערך

בגודל מטר אחד או פחות. מסריח מאוד. נשארתי שם בערך 8 שעות. יותר מ-10 שעות אני חושב שהייתי מת. אחר-כך לקחו אותי שוב ל"קפטן אבו-ניהאד" והוא חקר אותי. כשנמאס לו קרא לוקסמן והכניס אותי ל"קבר" גובה כ-60 ס"מ רוחב 80 ס"מ. הדלת נסגרת מלמעלה. יש חורים קטנים בדלת. הייתי שם שעתיים. כל הזמן הזה הייתי בלי אוכל, יותר מ-29 שעות. אחר-כך עוד 4.5 ימים בצינוק.

בא אחד מהשב"כ לקחו לי טביעת אצבעות והחזירו אותי עם האסירים, ושם היה לי כמו בית-הבראה. יום וחצי הייתי שם. אחר-כך לקחו אותי לבית-המשפט והשופט שחרר אותי בלי שום התערבות. לקחו אותי ישר לבית חולים מקאסד. עשו לי צילומים וראו שיש לי מכות חזקות בראש, נתנו לי תרופות וחזרתי הביתה".

חקירת תלונות על אלימות שוטרים

לרוב אין העצורים הקטינים מגישים תלונות על אלימות שהופעלה נגדם, אם מחוסר-אמון שהתלונה תיחקר ואם מחשש שהתלונה תזיק להם. במקרים בודדים שבהם הוגשו תלונות, המשטרה לא מזדרזת לסיים את החקירה ולהודיע על תוצאותיה.

"יש שהליכי חקירה התמשכו יותר מן הסביר... החקירה שנוהלה יש שהיתה בלתי ממצה: לא הקיפה את כל החשדות שהועלו ולא השתמשה במכלול האמצעים שעמדו לרשות החוקרים".¹¹ אומנם הציטוטים שלעיל מתייחסים למח"פ, שאינו עוסק בתלונות מן הציבור על שימוש בכוח מצד שוטרים בתפקיד (ראה תגובת המשטרה) אולם דו"ח מבקר המדינה מצביע על הבעייתיות שבהפקדת תיקי חקירה בחשד לעבירות שנעברו על-ידי שוטרים, בידי המשטרה. בעייתיות זו קיימת בתיקים של שימוש בכוח לא פחות מאשר בתיקים של עבירות פליליות, ולכך ביקשנו להפנות תשומת-לב.

ברוב המקרים, כאמור, אין העצורים הקטינים מתלוננים, אם מתוך חוסר-אמון במערכת ואם מתוך פחד שעצם התלונה תסב להם נזק. להלן כמה מקרים שבהם הוגשו תלונות:

1. ר.א.ר, בת 14, נעצרה בדצמבר 1989 ל-24 שעות. על-פי עדותה, בתום הלימודים ביום מעצרה, בדרכה הביתה עם שלוש חברותיה, עברו ברח' אספאני שבמזרח-ירושלים, בדרכן לרח' צלאח א-דין. כנראה היתה הפגנה באותה שעה בבית הספר. הן ראו קבוצת שוטרים, חזרו על עקבותיהן ונכנסו – כאשר השוטרים רודפים אחריהן – אל תוך סימטה ללא מוצא שקיר חוסם את המעבר בה. במקום הזה ירה שוטר לעברה. הירי היה בגובה ראשה והכדור חלף ליד ראשה ושרט אותה. כל ארבע הנערות נעצרו על-ידי השוטרים. לא נורו כדורים לעבר חברותיה של ר'. בהמשך העדות מספרת ר' כי בתוך הניידת שהובילה את העצורות למגרש-הרוסים, הוכתה אחרי ששוטר דחף את ראשה כלפי מטה (כנראה כדי שלא תוכל לזהות את המכסים), היא הוכתה באלה ובידי השוטר/ים בכל חלקי גופה.

כתום 24 שעות ממעצרה שוחררה ר' בערבות 2000 ש"ח, בגלל גילה הצעיר ופציעתה. עורך-דינה, אנדרה רוזנטל, הגיש ב-12.12.89 תלונה לשר המשטרה וביקש

היה אפשר לצפות שמשטרת ישראל תתייחס לתלונות על אלימות שוטרים – כלפי עצורים בכלל ועצורים קטינים בפרט – בחומרה רבה. היה אפשר לצפות שהמשטרה תקפיד לחקור ללא משוא פנים תלונות כאלו ולו על-מנת להפריך טענות המועלות בהן נגד שוטרים הנוהגים באלימות. אבל המשטרה אינה ממחרת לחקור ואינה מזדרזת למצות את הדין. יחס זה תורם להשתרשות הנורמה של אלימות שוטרים ונוטע בקרב העצורים וקרוביהם חוסר-אמון מוחלט במערכת. לא פעם אומרים לנו אנשים שנפגעו מאלימות שוטרים כי אינם רואים טעם להגיש תלונה כי ממילא לא יחקרו את התלונה ואם יחקרו יתייחסו אל המתלונן כאילו הוא הנאשם.

דו"ח מבקר המדינה האחרון מתייחס לטיפול משטרת ישראל בחשד לביצוע עבירות פליליות של אנשי משטרה וקובע:

"... יעילותה של המשטרה וסיכוייה הצלחיים בתפקידיה תלויים במידה רבה באמון שהציבור רוחש לה... תדמיתה של המשטרה בקרב הציבור והאמון שניתן בה מבוססים, קודם כל, על רמתה המוסרית ועל טוהר המידות של אנשיה, וגם על יכולתה לשקף שמירה קפדנית על אמות מידה של מוסר גבוה".¹²

"... לא כל החשדות שהועלו נגד אנשי משטרה נבדקו, מהם לא הגיעו כלל למח"פ [המפלג לחקירות פנים, המופקד על חקירת חשדות נגד אנשי משטרה] או לא נבדקו בידו, אף על פי שהוא היחידה שיועדה לכך. בכמה מהמקרים נגזו החומר במשטרה ומימצאי החקירה לא הועברו לפרקליטות, כנדרש. מנגנוני הבקרה שיצרה המשטרה אינם מבטיחים בכל מקרה את טוהר החקירה ואינם מונעים אפשרות של התערבות פסולה בחקירה".

12. מבקר המדינה, דו"ח שנתי (40) לשנת 1989, ירושלים, מאי 1990, ע' 424.

13. שם, ע' 436-435.

ממנו להורות על חקירת המקרה. ב-1.1.90 קיבל עו"ד רוזנטל מכתב מהממונה על תפקידים מיוחדים, ניצב (גימל"ב). גלעד, ובו נאמר: "הרינו לאשר קבלת מכתבך שבנדון. נשוב להודיעך דבר." ב-14.5.90 פנה עו"ד רוזנטל שוב והזכיר כי עדיין לא נענה. עד עתה לא קיבל תשובה או הודעה על סיום החקירה. המתלוננת עצמה לא הוזמנה להעיד על פרטי האירוע.

2) ר.א.ג., בן 15, נעצר באוקטובר 1989 בסילוואן ונלקח למגרש-הרוסים שם נחקר בחשד שזרק אבנים והקים מחסומים. לדבריו, החוקרים קיללו אותו, היכו אותו, והכניסו לחדר כלב גדול, כנראה כדי להפחידו. איימו עליו שאם לא יחתום על מסמך (שהוא לא הבין את תוכנו) "יהרגו אותו".

ב-9.11.89 פנתה עו"ד עליזה הרמן מהמוקד לתלונות נפגעי אלימות, בתלונה למשטרה וביקשה לחקור את המקרה. עו"ד הרמן הציעה במכתבה עזרה בהבאת המתלונן לחקירה ובכל דרך אחרת. ב-26.11.89 קיבלה עו"ד הרמן מכתב בחתימתה של רס"מ רחל קומבור, מזכירת היחידה לתלונות הציבור, ובו נמסר לה כי "העניין הועבר לבירור ובכוח העת נודיעך תוצאות".

ר' זומן לחקירה אצל קצין תלונות הציבור במטה הארצי ב-5.3.90 ונחקר על המכות שקיבל. מאז לא שמע דבר על התקדמות החקירה.

3) מ.ג., בן 13, נעצר באוקטובר 1989 בבית צפאפה. לטענתו, במשך הנסיעה למגרש-הרוסים בעטו שלושת השוטרים שבמכונית בראשו ובגבו, היכו אותו במהלך חקירתו, איימו עליו ולדבריו לא נענו לבקשתו לקבל טיפול רפואי.

עו"ד פליציה לנגר הגישה לשר המשטרה תלונה ב-2.11.89 ועוד באותו יום זומן מ' לקצין במגרש-הרוסים, להעיד על אלימות השוטרים כלפיו. מאז לא שמע דבר על התקדמות החקירה.

4) ג.ס., בן 16, מהעיר העתיקה, נעצר באוגוסט 1989 והובא למשטרת הקישלה. הוא נחקר ועל-פי עדותו הוכה קשות במהלך חקירתו. במשך שבועיים היה עצור במגרש-הרוסים ונלקח פעמים אחדות לחקירה בקישלה. לדבריו, כשנלקח להארכת מעצר פשט את חולצתו והראה לשופט את סימני המכות. ביום האחרון למעצרו איבד את ההכרה בעקבות מכות קשות במיוחד, ונלקח לחדר מיון בביה"ח הדסה עין-כרם. ב-17.9.89 הגישה אמו של ג' תלונה לקצין תלונות הציבור במשטרה. לאחר כחודש זומן ג' לחקירה

ולדבריו טענו השוטרים שהוא משקר, שהשופט לא כתב דבר בקשר לפגיעה וגם בדו"ח הרפואי של הדסה לא כתוב על פגיעות גופניות. טענו שיש לו אסטמה (לדבריו אין לו). עד עתה לא נמסר על תוצאות החקירה.

עורכת-הדין שהתלוננה וננתה:
"הענין הועבר לבירור ובכוח העת
נודיעך תוצאות".

מסקנות והמלצות

הרו"ח מצביע על ליקויים חמורים בכל הקשור לטיפול משטרת ישראל במעצר קטינים פלסטינים החשודים בעבירות בטחוניות וחקירתם. יש לפתור את בעיית הצפיפות, להנהיג אמצעי פיקוח וביקורת פתע, להקשיח הסטנדרטים לגבי חקירת קטינים ולהפקיד חקירת תלונות נגד שוטרים בידי גוף חיצוני.

אליהם בדו"ח מראה שבשלושה תיקים, שנפתחו לפני שישה ואף שמונה חודשים, עדיין לא הסתיימה החקירה, ושני תיקים נוספים, שנפתחו לפני שבעה ועשרה חודשים, הועברו לפרקליטות, שעדיין לא קיבלה החלטה לגביהם. התמשכות החקירה מעלה סימני שאלה לגבי כוונת המשטרה למצות את הדין עם שוטרים שסרחו.

על הגורמים האחראים לתת דעתם ולמצוא פיתרון מייד לבעיית הצפיפות במגרש-הרוסים. על מנת לפעול נגד השימוש באלימות בחקירות יש להנהיג פיקוח פנימי של המשטרה ושל היועץ המשפטי לממשלה ולקיים ביקורת-פתע. כמו כן יש להתקין עיניות בדלתות חדרי החקירה או אמצעים דומים, שיאפשרו פיקוח אמיתי, ללא ידיעת החוקרים.¹⁴ על הדרג הבכיר במשטרת ישראל לקבל על עצמו את האחריות לשיטות החקירה ותנאי המעצר, כולל אגף השב"כ. יש למנות קצין בדרג בכיר שייהיה אחראי באופן ישיר לכל הקשור במעצר קטינים. כיום, כיוון שמעצר קטינים החשודים בעבירות בטחוניות נעשה על-ידי מחלק המיעוטים, אין כל גורם המפקח באופן בלעדי על הטיפול בעצורים קטינים ובדרישות המיוחדות הנובעות מהיותם קטינים.

יש לקבוע סטנדרטים נוקשים לגבי חקירת קטינים: להגביל את מספר השעות הרצופות שמותר לחקור קטינים, להתנות חקירה בשעות הלילה באישור קצין בכיר, ולחייב נוכחות חוקר-נוער בעת החקירה, כפי שמחייבים נוכחות חוקרת-אשה בעת חקירת נשים. יש להפקיד חקירות של עבירות שבוצעו לכאורה על-ידי שוטרים בידי גוף חיצוני ואובייקטיבי ולפעול להשלמתן תוך זמן סביר.

תנאי המעצר במגרש-הרוסים אינם עומדים באמות-מידה מינימאליות של החזקת בני-אדם, במיוחד הדברים אמורים לגבי הצפיפות בבית-המעצר, הנמשכת למרות פסיקת בג"צ. הצפיפות נובעת בין היתר מבעיות תקציביות ומחוסר-מקום במתקני שירות בתי הסוהר. החזקת קטינים שכבר נשפטו בבית-מעצר בגלל הצפיפות בשב"ס, מטילה עומס כבד על מגרש-הרוסים ומסיפה על הצפיפות הרבה ממילא. למרות מצב זה, לעתים קרובות מבקשת המשטרה מבית-המשפט להאריך מעצר – גם של קטינים – אף שברבים מהמקרים לא נחקרו העצורים לאחר הארכת מעצרו. מכאן נובע ליקוי נוסף: החזקת עצורים, שטרם נשפטו והחשדות נגדם לא הוכחו, המהווה בפועל ענישה.

השימוש באלימות במעצר ובחקירה הוא, לפי כל העדויות שבידנו, בגדר נורמה הכוללת לא רק אלימות בשעת חקירה כי אם גם "סתם" דחיפות, צעקות ויחס משפיל לכל אורך שהותו של העצור בבית-המעצר. גם אם הדרג הבכיר במשטרה שולל שימוש בשיטות חקירה אלימות הרי בפועל יש שימוש רב בשיטות כאלו.

ההודאות הנגבות מהעצורים כתובות עברית, אף שהחקירה עצמה מתנהלת בשפה הערבית. המשטרה טוענת שהחוקרים יודעים לדבר ערבית, אך אינם יודעים לכתוב בשפה זו. ערבית היא שפה רשמית בישראל ואיננו רואים כל הצדקה להחתים עצורים על הודאות שאינם מסוגלים לקרוא.

נמסר לנו שהמשטרה שוקדת בימים אלה על מציאת פיתרון הולם לבעיה זו ואנו מברכים על כך. חקירת תלונות על אלימות שוטרים אינה נמרצת ביותר. פנינו למשטרה ושאלנו לגבי מספר התלונות שהוגשו נגד שוטרים בעבירות הקשורות במעצר קטינים על-ידי מחלק המיעוטים, מצב החקירה בתלונות אלו ותוצאות החקירות שהסתיימו. נמסר לנו שריכוז הנתונים ייארך זמן רב ושיוגש לנו בעתיד, לפיכך אין ביכולתנו להציג כאן מידגם מלא, אך תשובת המשטרה לגבי אותם מקרים שהתייחסנו

14. עיניות בדלתות חדרי חקירה הותקנו בצפון אירלנד בתוקף צו בשנת 1978 והוכחו כיעילות. ראה: Torture in the Eighties, Amnesty International, London, 1984. pp. 57-58.

תגובת המשטרה

רפ"ק אלינער מזוז, קצינת פניות הציבור בלשכת המפכ"ל, העבירה אלינו את תגובת המשטרה לדו"ח:
כדי בסיון תשי"ן (17.6.90)

1. שם הדו"ח

שם הדו"ח מטעה ואינו משקף את תוכנו של הדו"ח. הדו"ח עוסק בנושאים רבים הקשורים לתנאי המעצר של קטינים ולא דווקא לאלימות. הטענות לגבי אלימות כפי שהן מוצגות בדו"ח הן בגדר טענות בלבד, ולא בגדר עובדות מוכחות, על כן יש לדעתנו מקום לשנות את השם.

2. תלונות על אלימות

- א. תלונת ג.ס. – התלונה נחקרה ע"י החוליה הארצית במשטרה. התיק הועבר לפרקליטות וטרם נתקבלה החלטתם.
- ב. תלונת א.א.ס. – התלונה נחקרת ע"י החוליה הארצית במשטרה. החקירה טרם הסתיימה.
- ג. תלונת מג. – התלונה נחקרה ע"י החוליה הארצית במשטרה. התיק הועבר לפרקליטות וטרם נתקבלה החלטתם.
- ד. תלונת מ.ו.ר. – לא נתקבלה תלונה במשטרה. בעקבות תלונת "בצלם" נפתח תיק לחקירה ע"י החוליה הארצית במשטרה.
- ה. תלונת מ.א.ר. – לא נתקבלה תלונה במשטרה. בעקבות תלונת "בצלם" נפתח תיק לחקירה ע"י החוליה הארצית במשטרה.
- ו. תלונת מ.מ.ע. [קטין נוסף שעדותו התקבלה לאחר כתיבת הדו"ח] – לא נתקבלה תלונה במשטרה. בעקבות תלונת "בצלם" נפתח תיק לחקירה ע"י החוליה הארצית במשטרה.
- ז. תלונת ר.א.ר. – התלונה נחקרת ע"י החוליה הארצית במשטרה. החקירה טרם הסתיימה.
- ח. תלונת ר.א.ג. – התלונה נחקרת ע"י החוליה הארצית במשטרה. החקירה טרם הסתיימה.

המשטרה מתייחסת בחומרה מיוחדת לתלונות על אלימות של שוטרים. תלונות המתייחסות לאלימות בחקירה או במעצר נחקרות ע"י יחידה ארצית מיוחדת לעניין זה. כפי שעולה מן הפירוט דלעיל, בכל תלונה שהגיעה לידיעת המשטרה נפתחה חקירה – והתיק נמצא בשלבים השונים שפורטו לעיל. החלטה סופית בתיק מתקבלת באישור הפרקליטות בלבד.
מומלץ כי "בצלם" יפנה אל אותם מתלוננים שטרם פנו למשטרה כדי שיגישו תלונה וימסרו עדות, דבר שיאפשר טיפול ראוי בתלונתם.
כן ברצוננו להעיר כי הציטוטים מתוך דו"ח מבקרת המדינה (ע' 17 בדו"ח "בצלם") מתייחסים למח"פ – שאינו עוסק כלל בתלונות מן הציבור על שימוש בכוח מצד שוטרים בתפקיד, ועל כן אין הם רלבנטיים כלל.

3. גביית הודעות בעברית

נושא גביית הודעות בעברית נבדק ומטופל כדי להבטיח כי הודעות יגבו ויירשמו ככל האפשר בשפה המובנת ע"י העצור.

4. תנאי המעצר

להלן יפורטו פרטים המעידים על תנאי המעצר. בחלקם הם מתייחסים לטענות שהועלו בדו"ח ובחלקם מתייחסים לעובדות שלא הועלו בדו"ח. אולם הן חיוניות לשם הצגת תמונה מלאה ונכונה של תנאי המעצר.

1) הפרדה פיזית

אגף הקטינים מופרד מאגף הבוגרים ואין כל קשר פיזי או ויזואלי בין הבוגרים לקטינים. הליווי אל המשפט מבוצע ברכב אזרחי.
קטינים יהודים מופרדים הפרדה מלאה מקטינים ערבים על מנת למנוע פגיעות הדדיות ביניהם על רקע

לאומני.

קטינים טעוני הגנה מבודדים ומקבלים את הכלכלה ושאר הזכויות בנפרד כדי לשמור על חייהם.

2 רווחה

לרשות הקטינים עומד מועדון עם טלוויזיה ומשחקים שעומדים לרשותם כשעתיים ביום בהדרכה ובפיקוח קציני מבחן מטעם עיריית ירושלים.

לרשות הקטינים עומדת חצר רחבת ידיים, העומדת לרשותם כשעתיים ביום לצורך טיול, משחקי כדור ותליית כביסה לייבוש.

לרשותם חדר אוכל נפרד ובו הם מקבלים מזון על פי תפריט צה"לי משופר, נושא שאין בו מחסור כלל. נקנו מיכלי מים חמים, ומתבצעת חלוקה על ידי תורן לתאים להכנת שתיה חמה.

3 נקיון

בכל תא קיימים שירותים צמודים ומקלחת עם מים חמים 24 שעות ביממה ללא הגבלה. קיימת מחיצת ניילון בין התא למקלחת. המחיצות נרכשו ע"י המשטרה בסיוע העירייה. לעתים, כאשר המחיצה נקרעת, מאלתרים כפתרון זמני מחיצה משמיכה.

נקנה ציוד לנקיון, והעצורים מחויבים לבצוע נקיון לפחות 3 פעמים ביום.

4 קנטינה

לרשות הקטינים עומדת קנטינה שבה מאפשרים לבני משפחתם לרכוש כלי רחצה ומתיקה עבורם ללא הגבלה.

5 שמיכות ומזרונים

לרשות הקטינים מזרונים ושמיכות ללא הגבלה. השמיכות מטופלות ומכובסות בתשלום במכבסה אזרחית.

6 שירות רפואי

בצמוד לאגף קיימת מרפאה עם חובש הפתוחה 24 שעות ביממה. החובש עובר בין התאים פעמיים ביום ורושם חולים למסדר חולים. העצורים מוזמנים בו ביום לרופא שבודק אותם ומחליט על המשך טיפול רפואי אשר כולל בין השאר העברה וטיפול במרפאות ובבתי-חולים על חשבון המשטרה כגון טיפולי שיניים, וכן חדר בידוד רפואי הצמוד למרפאה. לרשות המרפאה עומד רופא המצוייד ברכב משטרתי המוזעק לבילות לכל טיפול רפואי הנדרש, וכן מגיע למרפאה בשבתות ובחגים.

7 ביקורים

נתונים על היקף הביקורים הועברו אליכם בנפרד. יש לציין כאן בנוסף כי לפני כשנה בוצע שיפוץ בתאי הביקורים וכמותם הוכפלה. כן הוקמה בעזרת עיריית ירושלים סככה בכניסה לאגף להגנת המשפחות הממתינות מפני גשם ושמש.

8 צפיפות

תקן המיטות באגף הקטינים עומד על 34 מיטות כאשר התפוסה הממוצעת נעה סביב 60-80 עצורים קטינים. הצפיפות אכן גדולה ונובעת מהגידול הרב במספר עצורים בהשוואה לשנים הקודמות דבר המטיל עומס על בתי המעצר המשטרתיים ועל שבי"ס.

9 בטחון

רשויות בית המעצר משגיחות בקפדנות על שלום העצורים. ננקטות פעולות רבות להבטחת שלוםם באופן של חיפושים, אמצעים טכניים ומודיעיניים.

10 כללי

בית המעצר זוכה לביקורים קבועים של הצלב האדום, חברי כנסת, נציג פרקליטות המדינה ועובדים סוציאליים. מעבר לתנאי הצפיפות משבחים המבקרים את המצב בתנאי המעצר.

כפי שעולה מן המפורט לעיל נעשו ונעשות פעולות שונות ע"י המשטרה כדי לשפר את תנאי המעצר וכדי להבטיח את שלוםם וכבודם של העצורים הקטינים.

ניתן לציין כי כתוצאה מפעולות אלה בשנה האחרונה לא היו התאבדויות או נסיונות התאבדות בין העצורים הקטינים, לא היו הצתות או קטטות ולא היו פצועים מדוקרניים. כן לא היו בריחות של עצורים קטינים.

בנייה

הרוני האינתיפאדה

מתחילת האינתיפאדה ועד לסוף חודש מאי 1990, נהרגו בשטחים 668 תושבים פלסטינים מידי כוחות הביטחון. מהם:

- ▲ מאש חיה (כולל כדורי פלסטיק ו"גומי") – 634
- ▲ פגיעות שאינן מאש חיה (מכות, כוויות, וכו') – 34
- ▲ ילדים: 153, מהם עד גיל 12 – 43
- בגילאים 13-16 – 110.

לפחות 80 בני-אדם נוספים נפטרו זמן קצר לאחר חשיפה לגז מדמיע, מהם למעלה מ-30 תינוקות. קשה מבחינה רפואית להצביע על חשיפה לגז מדמיע כגורם ישיר ויחיד למוות.

31 פלסטינים נוספים נהרגו, ככל הנראה, מידי אזרחים ישראלים ו-8 נהרגו מידי משתפי פעולה.

בתקופה זו נהרגו בשטחים 10 חיילי צה"ל ו-9 אזרחים ישראלים, מהם 3 פעוטות, מידי תושבים פלסטינים.

לפי סוכנות אסושייטד פרס נהרגו בשטחים מתחילת האינתיפאדה 216 פלסטינים שנחשדו בשיתוף פעולה עם שלטונות ישראל.

בתוך תחומי הקו הירוק נהרגו בתקופה זו, לפי דובר צה"ל, 25 אזרחים ישראלים ו-4 חיילים מידי פלסטינים תושבי השטחים.

לפחות 12 פלסטינים מהשטחים נהרגו בתוך הקו הירוק מידי אזרחים ישראלים.

הרוני החודש האחרון – ניתוח הנתונים

חודש מאי 1990 בשטחים עמד בסימן טבח שבעת הפועלים מעזה בראשון-לציון ב-20.5.90. בהפגנות ובמהומות שפרצו בשטחים בעקבות הטבח נהרגו רוב קורבנות החודש. שני אזרחים ישראליים נהרגו במאי, ככל הנראה בידי פלסטינים תושבי השטחים. לראשונה מזה תשעה חודשים, כנראה בפעולות נקם.

בעקבות התקריות בשטחים הרבו מפקדים בכירים בצה"ל להשתבח בכך שעל אף היקפן של התקריות, שדמה לימי תחילת האינתיפאדה, הרי "הכוחות הפעם היו מאורגנים ומצויידיים ועם כוחות מאוד קטנים הצלחנו להשיג דברים שבעבר היינו משיגים עם כוח הרבה יותר גדול ובהרבה יותר נפגעים" (אלוף מתן וילנאי, מצוטט בדבר, 25.5.90).

העובדות מוכיחות כי ההיפך הוא הנכון, לפחות בנוגע לרצועת עזה. בשלושת הימים הראשונים שאחרי הטבח הרגו כוחות הביטחון ברצועה 10 פלסטינים ופצעו מאות. להשוואה – בשלושת הימים הראשונים של האינתיפאדה נהרגו ברצועת עזה 4 פלסטינים ומספר הפצועים נמנה בעשרות.

בחודש מאי 1990 נהרגו בשטחים, לפי נתוני **בצלם**, 22 פלסטינים מידי כוחות הביטחון, מהם 7 בגדה ו-15 ברצועה.

2 פלסטינים נוספים נהרגו ככל הנראה מידי אזרחים ישראלים ו-2 מידי "משתפי פעולה".

בין הפלסטינים שנהרגו מידי כוחות הביטחון 7 ילדים, כלומר כשליש מכלל ההרוגים. בין הילדים שנהרגו **ילד אחד** כבן 8, ו-6 בגילאים 13-16.

21 מההרוגים נפגעו מידי **ואחת** ככל הנראה ממכות. לפי סוכנות אסושייטד פרס נהרגו בחודש מאי 1990 7 פלסטינים שנחשדו בשיתוף פעולה עם השלטונות.

בתוך תחומי הקו הירוק נהרגו בחודש מאי 1990 7 פלסטינים תושבי השטחים מידי אזרחי ישראל ו-2 אזרחים ישראלים נהרגו ככל הנראה בידי פלסטינים תושבי השטחים.

